

MARTÍ DOMÍNGUEZ

«Volia reflectir com podia haver-hi tanta violència en un paisatge tan bonic»

Martí Domínguez, un dels narradors valencians més sòlids, torna amb una novel·la ambientada a la postguerra, 'La sega' (Proa), que aconsegueix surar poderosament per sobre dels tòpics i llocs comuns.

Entrevista de Xavier Aliaga
Fotografia de Jesús Ciscar

L'entrevista amb el també periodista i director de la revista *Mètode* té lloc al seu despatx del Jardí Botànic de València, un indret on es respira una quietud i reflexió que té més a veure amb la seua narrativa anterior, centrada en personatges com Voltaire, Buffon o Cézanne, que amb una novel·la feréstega, dura, que poua amb rigor i clarividència literària de la violència i d'un període fosc en un entorn salvatge: la pressió als maquis i masovers del Maestrat durant les primeres dècades de postguerra.

—La pregunta, no per repetida, deixa de ser obligada. *La sega* suposa un canvi de registre important. Amb *El fracassat*, sobre la figura de Paul Cézanne, s'havia esgotat el recurs a la novel·lització de personatges il·lustres?

—M'interessava parlar d'un altre vessant, el de la persecució i la violència. No busque tant els personatges pel que puguen representar sinó pel que parlen. De Voltaire, per exemple, m'interessaven els seus ideals, una idea del món. I ara m'interessava explorar el tema de la violència i l'agressivitat humanes. Em diuen que he escrit una novel·la històrica, però és en realitat molt híbrida. La postguerra és un tema certament treballat,

però hauríem de revisitar-lo tant com fos possible per evitar caure en els mateixos paranyes. De vegades es dona una visió massa simplista i planera, amb personatges massa estereotipats. Jo he defugit els estereotips. Hauríem de ser més analítics en l'estudi de les passions humanes, de les contradiccions, perquè de vegades la vida t'arrossega i no eres culpable de les coses que et passen.

—De fet, la novel·la conté tots els perfils: els "insatisfets", la majoria silenciosa, el feixista fanàtic, el de conveniència, els guerrillers i les seues contradiccions —com ara les lluites entre anarquistes i comunistes— i els masovers, que viuen enmig del foc creuat.

—I la mateixa guàrdia civil, assassins en sèrie que són uns manats i tenen la consciència molt tranquil·la. M'interessava també pel maquis, format per gent que havia tingut l'oportunitat a França de fer una vida normal, amb futur, i que vingué ací a lluitar per un somni i es tiraven quatre o cinc anys a la muntanya vivint de mala manera. També hi havia gent que havia fugit i que tenia qüestions pendents amb la justícia, o que tenien por de represàlies. Hi havia de tot. I hi havia les contradiccions, amb els anarquistes i comunistes matant-se entre ells. El personatge del Ferroviari, que és anarquista,

no sap ben bé qui és l'enemic, si la guàrdia civil o els seus propis companys. I hi ha els masovers, que no entenen res, persones que fan de rebost de tota aquesta gent, que no són culpables i que no poden fer res davant d'individus que vénen amb metralletes i t'encanonen. Aleshores els venien aliments, o els els regalaven. I això era la seua condemna a mort.

—Personatges que tracten de navegar en un mar agitat.

—Sí, tracten de salvar el coll. Tampoc no es pensaven que allò duraria tant: fins a l'any 1955 hi hagué repressió en aquelles muntanyes. I què havien de fer? Tancar el mas? Molts d'ells són gent analfabeta, havien de marxar a servir a una ciutat. O a una fàbrica. Aleshores, què feien amb la rabera i amb els animals, si eren els amos d'unes terres que havien conreat els seus avis i els seus pares? La industrialització de la Plana arrossegà molta gent, però la por que s'havia passat fou definitiva perquè hi haguera aquella diàspora als anys 60 tan espectacular. Els masos s'han deixat caure. Com és possible? Produeix una gran malenconia anar de mas en mas i veure tant d'esforç balafiat.

—La novel·la reflecteix un punt d'inflexió, quan l'oposició a Franco s'adona que la via armada no anava enlloc.

—L'operació "Reconquesta d'Espanya"

Martí Domínguez, fotografiat al Jardí Botànic de València.

[l'entrada d'un gran contingent de maquis a través dels Pirineus] va ser una canallada més per part d'Europa. A tots aquells guerrillers que havien lluitat a la resistència o a l'exèrcit francès i que estaven desitjosos de lluitar contra Franco, i que entraren a Espanya, se'ls va deixar en la més absoluta estacada. Moriren moltes persones de manera absurda. Entre ells, francesos de la resistència. La por del comunisme féu que traïren molta gent que havia deixat la pell en la guerra.

—**A La sega hi ha una tasca de recreació dels registres populars, de creació d'històries, d'immersió en aquell món.**

—El que volia era reflectir el món dels masos i per què es van despoblar, el dolor que hi ha allí. Aleshores, volia recrear la vida al mas, com diria Josep Pla, el pas de la vida, les hores del dia. Les festes patronals, Sant Antoni, el bou -un element central perquè tots són ramaders-, la matança del porc, el moment que cales foc al forn i fas pa, un instant ple d'optimisme, la coca amb la sardina, la vida a l'escola...

—**El personatge del mestre.**

—El personatge del mestre, a qui han fotut de mala manera, per ser seguidor de Giner de los Ríos, i que han enviat allí exiliat, com a tanta altra gent, i s'ha trobat a la gola del llop. El rector i les seues contradiccions, un senyor carlista i valencia-

nista que escrivia versos en valencià i que no està d'acord amb el capità de la guàrdia civil malgrat ser franquista fins al moll de l'os perquè no li agrada que vagen matant la gent. El metge, Don Teodor, que se salva cridant "sóc metge, sóc metge!"... Totes aquelles històries contenen un retrat molt minuciós de personatges versemblants. Les persones tenen molts matisos.

—**És tot tan minuciós i versemblant que un lector no avisat pot tenir la sensació que el xiquet que narra la història és l'autor de la novel·la.**

—Bé, d'això es tracta. En el personatge del xiquet hi ha moltes vivències meues també, com ara les inclinacions naturalistes i com l'anima el seu mestre. Però també pensava en altres persones que s'han dedicat a la història natural i que van començar així. Tu no obris els ulls si no hi ha algú, un ull expert, que et diu "mira". La quantitat de biodiversitat que pot haver-hi en un lloc com el Penyalgosa és inversemblant, fins i tot els que viuen allí no ho veuen. Al xiquet masover de la novel·la l'eduquen i en poc temps fa una col·lecció d'història natural espectacular.

«Els guàrdies civils rebien distincions per matar guerrillers. Els morts eixien a compte»

—**Els seus lectors poden tenir una certa sensació d'alleujament en arribar a aquells passatges: són molt reconeixadors de la seua trajectòria literària.**

—També podia haver fet que el personatge desenvolupara altres passions...

—**Però d'aquesta manera les pulsions de l'autor estan reflectides.**

—Estan reflectides. De fet, tot això naix perquè em vaig comprar un maset al Penyalgosa en molt mal estat i que he anat restaurant. L'interès que em va arrossegar a aquelles terres era purament naturalis-

ta. I de colp em vaig trobar amb aquesta història, que era una qüestió de la qual no pensava jo que anava a escriure. Tampoc saps mai de què escriuràs. M'interessava reflectir com podia haver-hi tanta violència en un paisatge tan bonic. Tan bonic als nostres ulls d'urbanita, perquè el masover el que veu és una muntanya que gasta molt males bromes de vegades. Hi ha un passatge al final de la novel·la, amb la introducció del personatge de Don Carles, un filòleg que es dedica a arreplegar paraules -una mena d'homenatge a Coromines i Carles Salvador, un híbrid dels dos-, que provoca que el xiquet entenga que aquella muntanya és un valor en si. Però aquesta mirada dura cap a la muntanya, contra tot allò que no dóna profit econòmic, encara existeix en els masovers.

—**Hi ha tot això, però el narrador no s'oblida de contar una història. I ho fa a través d'un mecanisme narratiu bastant eficaç que presenta al principi una escena del final però sense contar la resolució. Això esperona el lector.**

—La circularitat és un recurs fàcil en el sentit que tampoc no inventes res, però marques un to d'inici. A *Pulp Fiction*, que és una pel·lícula que m'agrada molt, hi ha aquest recurs. El que volia era marcar un moment de gran violència que fóra encara més marcada al final. I mentrestant, no para d'haver-hi morts, desapareguts, suïcidis que no saps molt bé per què passen... La por de parlar... El personatge de Mata, el capità de la guàrdia civil, és real. No sé a quants va matar, però en foren molts. Estic en un grup de memòria històrica de Castelló, fa molts anys que fem entrevistes, i encara ens assabentem de gent que va morir o desaparèixer en mans d'aquest home, que accepta aquell destí perquè tenia l'objectiu d'ascendir ràpidament. El que fan al Maestrat és una política de terra cremada que ja havien aplicat a Las Alpujarras i Galícia: l'assassinat d'innocents per posar fi al subministrament d'aliments als maquis. En els fulls de serveis dels guàrdies civils es veu que rebien distincions, ascensos i augments de sou per matar guerrillers. Els morts eixien a compte. ●